

چگونه مانع از افت تحصیلی «نهال» در درس زیست شناسی شوم؟

سید عسکری بنی هاشمی

دبیر زیست شناسی، شهرستان کردکوی، استان گلستان

چکیده

یکی از مشکلات اساسی نظام آموزشی اغلب کشورها پدیده‌ی افت تحصیلی است که ممکن است در سطوح و پایه‌های مختلف تحصیلی متفاوت باشد. از آنجا که عوامل مختلفی در افت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثرند، در این پژوهش سعی شده است علل مؤثر در افت تحصیلی دانش‌آموزی به نام نهال در درس زیست‌شناسی ریشه‌یابی و راه‌حل‌هایی اصولی و منطقی در جهت جلوگیری یا کاهش افت تحصیلی وی ارائه شود. با جمع‌آوری اطلاعات از منابع مختلف شامل کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقالات، عوامل عمومی مؤثر در افت تحصیلی دانش‌آموزان و با انجام مصاحبه با دانش‌آموز، مشاور و مدیر مدرسه عوامل خاص مؤثر در افت تحصیلی این دانش‌آموز بررسی شد. براساس داده‌های به‌دست آمده از جدول شماره‌ی (۱) این عوامل در سه گروه اصلی ارزیابی شد.

عوامل فردی ۱۶/۲۵٪، عوامل آموزشی ۳۲/۵٪ و عوامل اجتماعی و خانوادگی به میزان ۵۱/۲۵٪. پس از شناسایی عوامل سعی در اصلاح وضعیت موجود، با توجه به امکانات و مقتضیات شد. براساس اقدامات انجام‌شده، یعنی پرسش‌کتبی و شفاهی، ارائه‌ی درس به صورت سمنار و تعیین گروه‌های مطالعاتی، روند تحصیلی دانش‌آموز بهبود یافت. شواهد موجود نشانگر این است که در صورت آشنایی بیشتر عوامل آموزشی مدرسه با آسیب‌های اجتماعی و بحران‌های خانوادگی دانش‌آموزان و همچنین بهبود شرایط آموزشی و تعدیل اندازه‌ی هر کلاس، می‌توان تا حدود زیادی از افت تحصیلی دانش‌آموزان پیشگیری و از هرز رفتن منابع انسانی و سرمایه‌های ملی جلوگیری کرد. پیشنهاد می‌شود، سیاست‌گزاران کلان آموزش و پرورش در شناسایی آسیب‌های اجتماعی ناشی از فقر یا اعتیاد والدین تلاش بیش‌تری صورت دهند و وضعیت روحی-روانی مناسب‌تری برای چنین دانش‌آموزانی فراهم کنند.

مقدمه

درسی و یا آموزش‌های عملی است. از مهم‌ترین آفت‌های آموزشی جهان، از جمله کشور ما افت تحصیلی است که همواره مقادیر زیادی از استعدادهای انسانی و منابع اقتصادی جامعه را به هدر می‌دهد و منجر به نابسامانی‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی می‌شود. این مسائل در کشور ما به صورت مردودی، ترک تحصیل زودرس، یا به صورت‌های دیگر جلوه می‌کنند. افت تحصیلی با

استفاده از روش‌های پژوهشی در کلاس درس برای ارزیابی و ارتقای آموزش، «اقدام پژوهی» یا «پژوهش عمل‌گرا» تعریف می‌شود که هم برای دانش‌آموز و هم برای دبیر سودمند است. اقدام پژوهی زمینه‌ای تحقیقاتی در آموزش و پرورش است که شکاف موجود بین تحقیقات نظری و کاربرد آن‌ها را پر می‌کند و هدف آن بهبود آموزش از طریق تحقیق، جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل برنامه‌ی آموزشی و

نظام‌های آموزشی، فرهنگی، اجتماعی، خانوادگی و جامعه ارتباط تنگاتنگ دارد و یکی از قدیمی‌ترین و شناخته‌شده‌ترین مشکلات آموزش و پرورش جهان به‌شمار می‌رود. لذا تحقیق درباره‌ی عوامل افت تحصیلی و راه‌های جلوگیری از آن همواره مورد نیاز جوامع بوده و بررسی آن‌ها نیز مستلزم دقت نظر و ارزیابی دقیق است.

با توجه به افت تحصیلی برخی از دانش‌آموزان اول متوسطه نسبت به دوره‌ی تحصیلی راهنمایی و خصوصاً در درس علوم زیستی، پرسش‌های ویژه‌ای در ذهن این جانب مطرح شد که بررسی آن‌ها از اهمیت و ضرورت خاصی برخوردار بود، زیرا افت تحصیلی باعث کاهش ظرفیت ثبت نام در پایه‌های بعدی، جلوگیری از پذیرش دیگران در آن پایه‌ی تحصیلی، افزایش بار نظام آموزشی و تحمیل هزینه‌های زیاد به آموزش و پرورش می‌شود. متأسفانه، هر سال منابع انسانی و اقتصادی فراوانی به واسطه‌ی افت تحصیلی، تجدیدی و مردودی دانش‌آموزان به هدر می‌رود. به همین منظور در پژوهش حاضر درصدد برآمدم تا به بررسی علل افت تحصیلی یکی از دانش‌آموزان پایه‌ی اول متوسطه در درس علوم زیستی بپردازم.

۱- توصیف وضعیت موجود و تشخیص مسئله

اینجانب در زمان انجام پژوهش دبیر زیست‌شناسی شهرستان علی‌آباد کنترل بودم و مدت ۹ سال در دبیرستان‌های مختلف این شهرستان به تدریس مشغول بودم. دبیرستان دخترانه‌ی تک‌نوبته‌ی حضرت فاطمه (س) در مزرعه‌ی کنترل از توابع این شهرستان واقع شده و دارای ۲۸۰ دانش‌آموز از ۱۷ روستا و از قومیت‌های کنولی، سیستانی، ترکمن، خراسانی و بلوچ است. اکثریت ساکنان این روستاها از دو قشر کشاورز و کارگر هستند. نهال، دانش‌آموز سال اول این آموزشگاه بود. تدریس درس علوم زیستی و بهداشت سه کلاس اول این آموزشگاه به‌عهده اینجانب قرار داده شده بود. هر یک از سه کلاس مذکور دارای ۴۰ دانش‌آموز بود. میانگین قد و وزن و میزان بهره‌ی هوشی دانش‌آموزان این آموزشگاه هم‌تراز با دیگر دانش‌آموزان شهرستان بود.

در طول ترم اول، چند آزمون کتبی از همه‌ی دانش‌آموزان و چند جلسه‌ی پرسش شفاهی از برخی از آنان صورت گرفت، اما به‌علت تراکم زیاد کلاس، نوبت به نهال نرسید و خود او نیز تمایلی برای پاسخ داوطلبانه به پرسش‌های کلاسی نشان نداد. علاوه بر این در انجام تکالیفی که به‌صورت گروهی برای دانش‌آموزان تعیین کرده بودم، مانند تهیه‌ی پوستر از شکل‌های کتاب و ارائه‌ی درس به‌صورت سمینار، کوتاهی کرد و در هیچ‌یک از فعالیت‌های گروهی شرکت نکرد. پس از سه آزمون کتبی ماهانه در سه ماهه‌ی اول سال تحصیلی ۸۴-۸۳ نمرات مستمر دانش‌آموزان را به دفتر مدرسه تحویل دادم. این نمرات بین ۵ تا ۲۰ بودند، مدیر دبیرستان نگران

وضعیت موجود شد و از من خواست برای دانش‌آموزانی که تاکنون ضعیف عمل کرده‌اند، فرصت دیگری قائل شوم. من نیز پذیرفتم و سر کلاس اعلام کردم که هر دانش‌آموزی که در رابطه با یکی از عناوین مشخص شده در ارتباط با زیست‌شناسی که از سوی اداره اعلام شده، یا هر مطلب دیگر مرتبط با درس زیست‌شناسی تحقیق و تحقیق خود را گزارش کند، بر مبنای ارزش کاری او چند نمره به نمره‌ی مستمرش اضافه می‌شود. اما نهال در این مورد هیچ اقدامی نکرد. میانگین نمره‌ی مستمر او ۵ و نمره پایانی او ۱/۵، حاصل تلاش او در نیم سال اول سال تحصیلی ۸۴-۸۳ بود. با بررسی کارنامه‌ی دوره‌ی راهنمایی تحصیلی دانش‌آموز و مقایسه‌ی آن با کارنامه‌ی ترم اول دبیرستان، مشخص شد نمرات او در مجموع نسبت به سال قبل افت داشته است. موارد مذکور مرا واداشت که بیاندیشم: «چگونه می‌توانم مانع از افت تحصیلی نهال در درس زیست‌شناسی شوم؟»

۲- گردآوری اطلاعات (شواهد اول)

۲-۱. بررسی نظری موضوع (پیشینه‌ی تحقیق)

در زمینه‌ی عوامل مرتبط با افت تحصیلی نظریه‌های مختلفی مطرح شده است که به‌طور عمده در حیطه‌ی دو علم جامعه‌شناسی و علوم تربیتی قرار می‌گیرند. متخصصان این دو علم با توجه به علاقه‌مندی‌های خود، عوامل مختلف و گاه مشترکی را مدنظر قرار می‌دهند.

بررسی پیشینه‌ی تحقیق در سه محور عمده‌ی ذیل صورت گرفت:

۲-۱-۱. بررسی کتب مرتبط با موضوع

آقای اسماعیل بیابانگرد [۱]، معتقد است برای یافتن علل افت تحصیلی باید مسائل گوناگونی را هم‌چون: هوش، انگیزه، هدف، روش مطالعه، اضطراب امتحان، توجه و تمرکز، برنامه‌ریزی، عوامل جسمانی و روان‌شناختی، روابط معلم و دانش‌آموز، مهارت معلمان، شرایط آموزشی، کتاب‌های درسی، تسهیلات مدرسه، شرایط عاطفی و امنیتی خانواده، شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خانواده، رابطه‌ی اولیا و مربیان و... مورد توجه قرار داد. همه‌ی این عوامل را می‌توان در سه گروه کلی: فردی، آموزشگاهی-اجتماعی و خانوادگی مورد بررسی قرار داد. باید تأکید کرد که هر یک از این عوامل و دسته‌ها را فقط به‌صورت ذهنی و فرضی می‌توان از یکدیگر مجزا کرد. در واقعیت گاهی این عوامل چنان در هم تنیده شده‌اند که تعیین نقش و سهم هر کدام به‌تئاهی امکان‌پذیر نیست. خوزه پلات [۲]، به بررسی رابطه‌ی شکست تحصیلی و سطح اجتماعی-اقتصادی خانواده در انگلستان پرداخته و به موجب

بررسی‌هایی که از سال ۱۹۵۰ صورت داده، اشاره می‌کند که شکست تحصیلی فرزندان طبقه‌ی آسیب‌پذیر ۴ یا ۵ برابر بیش‌تر از طبقات برخوردار است. بر اساس بررسی‌هایی که در استکهلم صورت گرفت مشخص شد که میان تکرار پایه، ترک تحصیل و طبقه‌ی اجتماعی شاگردان رابطه‌ی واقعی وجود دارد.

۲-۱-۲. بررسی مقالات مرتبط با موضوع

آقای محمد نریمانی [۳]، افت تحصیلی را به تفکیک ناشی از سه عامل ذیل معرفی می‌کند:

الف- دانش‌آموز، ب- مدرسه، ج- جامعه

این عوامل را می‌توان به عوامل جزئی‌تری چون طرز فکر انفعالی و غیرفعال معلمان، آموزش ناکافی معلمان، تعداد زیاد دانش‌آموزان، کمبود وسایل کمک‌آموزشی، کهنه‌بودن محتوای درس‌ها، روش‌های نامناسب ارزشیابی، فقر والدین، مهاجرت والدین و عدم حمایت جامعه تقسیم‌بندی کرد.

بهنام پریخ [۴]، در مقاله‌ای تحت عنوان «راز عقب‌ماندگی دانش‌آموزان» عوامل افت تحصیلی را به عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و آموزشی تقسیم می‌کند. در رابطه با علل اجتماعی، مسائل ارثی، ژنتیکی، شنوایی، بینایی، اختلال قوه‌ی تکلم، ضعف جسمانی، وضع نابسامان خانواده، کمبود محبت و احساس تبعیض در خانواده و مدرسه را عنوان می‌کند و در رابطه با عوامل فرهنگی به کمی سواد و تحصیلات والدین اشاره دارد. او در رابطه با عوامل اقتصادی فقر مالی را مؤثر می‌داند و درخصوص عوامل آموزشی، به کمبود معلمان مجرب و تراکم دانش‌آموز در کلاس‌های درس، بی‌بهره بودن آنان از مشاوره و هدایت مناسب اشاره می‌کند.

یکی از مطالعات انجام‌شده در زمینه‌ی فرصت مساوی آموزشی توسط کالمن و همکارانش در سال ۱۹۶۶ در آمریکا انجام گرفت. در این مطالعات که به نام «گزارش کالمن» معروف است، اظهار شده که بین وضعیت اقتصادی، اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان همبستگی قوی وجود دارد، و این رابطه در طول سال‌ها از بین نمی‌رود. در این مطالعه تأثیر عوامل مربوط به مدرسه در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بسیار ناچیز گزارش شده است.

۳-۱-۲. بررسی پایان‌نامه‌های مرتبط با موضوع

خانم مهرنوش گرائلی [۵] به نقل از «داگلاس»، پیشرفت تحصیلی را با چند عامل مرتبط می‌داند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: سلامت دانش‌آموز و تعداد افراد خانوار.

آقای نوروز علی خلیلی در پایان‌نامه‌اش [۶] به بررسی اجمالی نثریات و ماهنامه‌های آموزشی پرداخته و عواملی را که باعث افت تحصیلی می‌شوند به صورت زیر تقسیم‌بندی کرده است: عوامل

فردی، آموزشی، اجتماعی و خانوادگی.

۲-۲. مصاحبه‌ها

در مجموع بر مبنای مطالعه‌ی منابع، سؤالات ذیل برای مصاحبه انتخاب کردم تا مشخص شود که از نظر مدیر، مشاور و خود دانش‌آموز کدام‌یک از عوامل در افت تحصیلی وی تأثیر بیش‌تر داشته است:

۱. محتوای کتاب درسی

۲. کمبود امکانات و تجهیزات

۳. شیوه‌ی امتحان و ارزشیابی

۴. روش تدریس معلم

۵. عدم تمرکز حواس

۶. بی‌سوادی والدین

۷. فقر اقتصادی خانواده

۸. ترس از امتحان

۹. نداشتن هدف و انگیزه

۱۰. بی‌کاری دانش‌آموختگان

۱۱. عدم توجه معلمان به تفاوت‌های فردی

۱۲. فقر اقتصادی معلمان

۱۳. کثرت افراد خانواده

۱۴. اعتیاد والدین

۱۵. آسان‌گذرانی پایه‌ی قبل

۱-۲-۲. مصاحبه با دانش‌آموز

در مصاحبه‌ای که با دانش‌آموز صورت گرفت، مشخص شد که پدر وی کارگر روزمزد و بی‌سواد و معتاد به مواد مخدر است. مادرش خانه‌دار و بی‌سواد است. نهال در دوره‌ی تحصیلی راهنمایی نیز وضعیت تحصیلی چندان مناسبی نداشته، اما با نمراتی بین ۱۰ تا ۱۲ قبول می‌شده و در ترم اول دبیرستان در اکثر دروس موفق عمل نکرده است.

وی عوامل اصلی مؤثر در افت تحصیلی خود را به این ترتیب معرفی می‌کند: عدم تمرکز حواس در کلاس، کثرت افراد خانواده، بی‌سوادی والدین، فقر اقتصادی خانواده، اعتیاد پدر، نداشتن هدف و انگیزه و تعداد زیاد دانش‌آموز هر کلاس.

۲-۲-۲. مصاحبه با مشاور

مشاور مدرسه نیز با بررسی مشکلات دانش‌آموز فوق، عواملی چون کثرت افراد خانواده، بی‌سوادی والدین، فقر اقتصادی خانواده، اعتیاد پدر، نداشتن هدف و انگیزه و تعداد زیاد دانش‌آموز در هر کلاس را در افت تحصیلی این دانش‌آموز مؤثر می‌داند.

۲-۲-۳. مصاحبه با مدیر

مدیر مدرسه نیز مسائلی چون محتوای کتاب درسی، کمبود امکانات و تجهیزات کمک آموزشی، شیوه‌ی امتحان و ارزشیابی، عدم تمرکز حواس، بی‌سوادی و فقر والدین، ترس و اضطراب از امتحان، نداشتن هدف و انگیزه، بی‌کاری دانش‌آموختگان، کثرت افراد خانواده، اعتیاد پدر و آسان‌گذرانی پایه‌های قبلی را در افت تحصیلی این دانش‌آموز مؤثر می‌داند.

۲-۲-۴. مصاحبه با والدین

متأسفانه علی‌رغم تقاضای کتبی آموزشگاه از والدین برای بررسی وضعیت آموزشی فرزندشان، مصاحبه با والدین دانش‌آموز به دلیل عدم مراجعه آنان به آموزشگاه امکان‌پذیر نشد.

۳. تجزیه و تحلیل داده‌ها

با توجه به داده‌های جدول شماره ۱ عوامل مؤثر در افت تحصیلی دانش‌آموز ف. س به سه دسته‌ی کلی تفکیک می‌شوند:

۱-۳. عوامل فردی

عوامل فردی خود به سه عامل جزئی‌تر تقسیم می‌شود که به ترتیب: عدم تمرکز حواس ۷/۵٪، ترس از امتحان ۳/۷۵٪ و نداشتن هدف و انگیزه ۵٪ است. این سه عامل در مجموع ۱۶/۲۵٪ از کل عوامل مؤثر در افت تحصیلی این دانش‌آموز را توجیه می‌کنند.

۲-۳. عوامل آموزشی

عوامل آموزشی خود به ۶ عامل جزئی‌تر تفکیک می‌شود که به ترتیب عبارت‌اند از: محتوای کتاب درسی ۶/۲۵٪، کمبود امکانات مدرسه ۵٪، شیوه‌ی امتحان و ارزشیابی ۵٪، روش تدریس معلم ۳/۷۵٪، عدم توجه معلمان به تفاوت‌ها ۵٪، آسان‌گذرانی پایه‌ی قبلی ۷/۵٪. این عوامل در مجموع ۳۲/۵٪ از کل عوامل مؤثر در افت تحصیلی این دانش‌آموز را توجیه می‌کنند.

۳-۳. عوامل اجتماعی و خانوادگی

عوامل آموزشی خود به ۶ عامل جزئی‌تر تفکیک می‌شود که

به ترتیب عبارت‌اند از: بی‌کاری دانش‌آموختگان ۳/۷۵٪، وضعیت معیشتی معلمان ۳/۷۵٪، کثرت افراد خانواده ۱۳/۷۵٪، فقر اقتصادی خانواده ۳/۷۵٪، بی‌سوادی والدین ۱۲/۵٪. این عوامل در مجموع ۵۱/۲۵٪ از کل عوامل مؤثر در افت تحصیلی این دانش‌آموز را توجیه می‌کنند.

با بررسی و تجزیه و تحلیل داده‌های جدول شماره ۱ می‌توان ابراز داشت که به ترتیب عوامل اجتماعی و خانوادگی، عوامل آموزشی و در نهایت عوامل فردی بیش‌ترین تأثیر را در افت تحصیلی این دانش‌آموز داشته‌اند. از بین این عوامل، کثرت افراد خانواده با ۱۳/۷۵٪، بی‌سوادی والدین با ۱۲/۵٪ و فقر اقتصادی خانواده با ۱۳/۷۵٪ بیش‌ترین تأثیر را نشان می‌دهند. چنانچه مشهود است عوامل آموزشی نیز در مجموع بخش

جدول شماره ۱: عوامل مؤثر بر افت تحصیلی نهال

عوامل مؤثر به تفکیک	مورد	فراوانی	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	جمع عوامل به تفکیک	درصد عوامل به تفکیک
فردی	عدم تمرکز حواس		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۷/۵	۷/۵
	ترس از امتحان		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳/۷۵	۳/۷۵
	نداشتن هدف و انگیزه		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۵	۵
آموزشی	محتوای کتاب درسی		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۶/۲۵	۶/۲۵
	کمبود امکانات مدرسه		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۵	۵
	شیوه امتحان و ارزشیابی		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۵	۵
	روش تدریس معلم		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳/۷۵	۳/۷۵
	عدم توجه به تفاوت‌ها		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۵	۵
	آسان‌گذرانی پایه‌ی قبلی		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۷/۵	۷/۵
اجتماعی و خانوادگی	بی‌کاری دانش‌آموختگان		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳/۷۵	۳/۷۵
	وضعیت معیشتی معلمان		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳/۷۵	۳/۷۵
	کثرت افراد خانواده		۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۱۳/۷۵	۱۳/۷۵
	اعتیاد پدر		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳/۷۵	۳/۷۵
	فقر اقتصادی خانواده		۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۱۲/۵	۱۲/۵
	بی‌سوادی والدین		۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۱۳/۷۵	۱۳/۷۵
جمع		۱۱	۱۶	۱۶	۲۶	۱۶	۲۶	۱۱	۱۱	۱۰۰	۱۰۰

زیادی از عدم موفقیت تحصیلی را به خود اختصاص داده اند.

۴. انتخاب راه حل ها

از آنجایی که در مورد مسائل اجتماعی و خانوادگی، همچون اوضاع اقتصادی خانوادگی و بی سوادی والدین، جز شناسایی عوامل ایجادکنندهی وضعیت نامطلوب و معرفی به مسئولان مدرسه و یا رده های بالاتر کار چندانی از معلم ساخته نیست، صرفاً در جهت سامان دهی عوامل آموزشی مؤثر بر افت تحصیلی این دانش آموز و بهبود نسبی وضعیت تحصیلی وی در حد امکان اقدام شد.

- اصلاح روش های تدریس و به کارگیری روش های فعال تدریس در حد ممکن و انجام فعالیت های کتاب با مشارکت دانش آموز.
- افزایش دفعات پرسش مستمر شفاهی از دانش آموز، علاوه بر آزمون کتبی.

- تعیین گروه مطالعاتی متشکل از دانش آموز مورد نظر با سه دانش آموز ممتاز کلاس.

- تعیین بخش هایی

از کتاب برای ارائه ی سمینار کلاسی توسط دانش آموز.

سمینار چندان مطلوب ارائه نشد. این مسئله با توجه به ضعف علمی بنیادی وی مورد انتظار بود. سپس فکر تشکیل گروه مطالعاتی در ذهنم خطور کرد و تصمیم به تشکیل گروه مطالعاتی برای کمک به وی توسط همکلاسی هایش گرفتم، اما هیچ یک از همکلاسی ها با وی در یک روستا زندگی نمی کردند. بنابراین گروه مطالعاتی را از بین دانش آموزان ممتاز کلاس انتخاب کردم و به آنان توصیه کردم که در مدرسه و در ساعات تفریح به او کمک کنند، برای آن که از زیر کار شانه خالی نکنند، به آنان تذکر دادم که بخشی از نمره ی مستمر پایانی آنان به فعالیت های گروهی شان بستگی دارد.

۶. گردآوری اطلاعات (شواهد دوم)

پس از انجام تمهیداتی که ذکر شد، در فعالیت مستمر و نمرات کلاسی شفاهی و کتبی نهال تغییر اندکی مشاهده شد، میانگین نمرات کلاسی وی طی ترم دوم به ۸ ارتقا یافت.

۷. ارزیابی تأثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار

ارزیابی: با توجه به نمرات نیم سال اول تحصیلی ۸۴-۸۳ و

جدول شماره ۲: میانگین نمرات کلاسی ماهانه

ماه	مهر	آبان	آذر	پایانی ترم ۱	اسفند	فروردین	اردیبهشت
نمره	۱/۵	۴/۵	۵	۱/۵	۷	۸/۵	۷/۵

۵. اجرای طرح جدید و نظارت بر آن

نهال به علت آسان گذرانی پایه های قبلی با مشکلات بنیادی در همه ی دروس دست به گریبان بوده و در دروسی چون ریاضی، فیزیک، شیمی، زبان، عربی و... در نیم سال تحصیلی اول موفق عمل نکرده است. با این وجود تصمیم گرفتم در ابتدا برای واداشتن وی به تلاش بیش تر، پرسش شفاهی را مدنظر قرار دهم. چند جلسه نام او را برای پاسخ شفاهی خواندم، اما همان ابتدا می گفت که بلد نیست. در جلسات بعد از قبل به او تذکر دادم، اما هنگام پرسش عدم آمادگی وی برای پاسخ به درس کاملاً مشهود بود. با مطرح کردن سؤالات بسیار آسان و گاهی گفتن بخشی از ابتدا و انتهای هر پاسخ به همراهی وی پرداختم و سعی کردم که اعتماد به نفس کافی به او بدهم. همچنین به او یادآوری کردم که در صورت همراهی با کلاس و سعی و تلاش بیش تر در نمره ی مستمر ترم دوم به او کمک خواهم کرد. پرسش شفاهی تا حدودی مفید بود، اما هنوز فاصله ی زیادی تا وضعیت مطلوب به چشم می خورد. بنابراین تدبیر دیگری اندیشیدم و آن ارائه ی درس به صورت سمینار بود. نهال در مقابل این امر تا حدودی مقاومت نشان می داد.
من نپذیرفتم و اصرار کردم که سمینار را در هفته ی بعد ارائه دهد.

۸. نتیجه گیری

گرچه اقدامات اندک صورت گرفته در این مورد خاص، به علت گستردگی عوامل آسیب زا و ضعف بنیه ی علمی دانش آموز در اثر آسان گذرانی سنوات تحصیلی گذشته، در نهایت به موفقیت تحصیلی نهال در درس علوم زیستی و سایر دروس نینجامید، اما نشانگر این مطلب است که در صورت آشنایی عوامل آموزشی مدرسه با آسیب های اجتماعی و بحران های خانوادگی دانش آموزان و

نقشه‌های مفهومی و مدل‌های ذهنی

ترجمه: الهه علوی

همچنین بهبود شرایط آموزشی، استاندارد کردن تعداد دانش‌آموزان هر کلاس، آزاد کردن فکر معلم از دغدغه‌های معیشتی و داشتن فرصت کافی برای پرداختن به وضعیت تحصیلی، روحی-روانی و اجتماعی دانش‌آموزان کلاس، بتوان تا حدودی از افت تحصیلی دانش‌آموزان پیشگیری و از هرز رفتن منابع انسانی و سرمایه‌های ملی جلوگیری کرد.

۹. پیشنهادها

پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران کلان آموزش و پرورش در شناسایی آسیب اجتماعی ناشی از فقر، یا اعتیاد والدین تلاش بیش تری صورت دهند و وضعیت روحی-روانی مناسبی برای چنین دانش‌آموزانی فراهم کنند.

عوامل آموزشی در رویارویی با دانش‌آموزان ضعیف، انعطاف‌پذیر باشند، از تهدید دانش‌آموز با ابزار نمره‌ی مستمر اجتناب و در عوض موفقیت‌های تحصیلی او را تقویت کنند. آموزش و پرورش نیز در جهت استاندارد کردن تعداد دانش‌آموزان کلاس کوشش بیش تری به عمل آورد. چرا که با وجود ۴۰ دانش‌آموز در هر کلاس در عمل امکان آشنایی با شرایط فرهنگی و اجتماعی و مشکلات شخصی و آموزشی فرد دانش‌آموزان از دیر سلب می‌شود.

جامعه نیز می‌بایستی به نوجوان توجه کافی را مبذول داشته و روحیه‌ی اعتماد به نفس آنان را افزایش دهد و با ایجاد بازارهای کار مناسب برای طبقه‌ی تحصیل کرده، انگیزه دانش‌آموزان برای دست‌یابی به زندگی بهتر با مطالعه‌ی بیش تر را تقویت کند.

منابع و مآخذ
کتاب:

۱. بیابانگرد، اسماعیل. روش‌های پیشگیری از افت تحصیلی، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان. تهران ۱۳۸۰.
۲. خوزه پلات. شکست تحصیلی آموزش ابتدایی و راه‌های مقابله با آن، چاپ دوم، ترجمه‌ی محمدعلی امیری، تهران انتشارات خوارزمی، ۱۳۵۶.

مقالات:

۳. نریمانی، محمد. مروری بر عوامل مؤثر با افت تحصیلی دانش‌آموزان، نشریه‌ی پیوند، انجمن اولیاء و مربیان، شماره ۱۶۰، بهمن ۱۳۷۱.
۴. پریخ، بهنام. راز عقب ماندگی دانش‌آموزان، ماهنامه‌ی آموزش و پرورش، ش ۱۴:۴۲۰.

پایان نامه‌ها:

۵. خلیلی، نوروزعلی. بررسی علل درون‌سیستمی افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌ی اول متوسطه سوادکوه، ۱۳۸۳.
۶. گرانلی، مهرانوش. عوامل اجتماعی مؤثر بر افت تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره راهنمایی مدارس روستایی گنج‌افروز و بابلکنار شهرستان بابل، پایان‌نامه، دانشگاه پیام‌نور، ۱۳۷۸.